

Narın Simgesel Gücü: Gastronomi Diplomasisi ve Yumuşak Güç Bağlamında Kültürel Bir Okuma

The Symbolic Power of the Pomegranate: A Cultural Reading in the Context of Gastrodiplomacy and Soft Power

ÖZET

Bu çalışma, narın (*Punica granatum* L.) insanlık tarihindeki serüvenini botanik bir nesnenin ötesine taşıyarak, onu kültürel, mitolojik, dinsel ve ritüel bağlarıyla çok katmanlı bir sembol olarak ele almaktadır. Antik Yakındoğu'dan Akdeniz havzasına, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan geniş bir coğrafyada nar; bereket, doğurganlık, süreklilik, kutsallık ve ölümsüzlük gibi temel kavramlarla ilişkilendirilmiş, bu yönüyle kolektif hafızanın güçlü taşıyıcılarından biri hâline gelmiştir. Çalışmanın temel amacı, narın tarihsel sürekliliğini ve kültürlerarası dolaşımını, sembolizm, kültürel bellek ve ritüel kuramları çerçevesinde bütüncül bir perspektifle analiz etmektir.

Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş; tarihsel metinler, mitolojik anlatılar, kutsal kitaplar, halk inanışları, ritüeller ve maddi kültür örnekleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Mircea Eliade'nin kutsal-profân ayrımı, Jan Assmann'ın kültürel bellek kuramı ve Victor Turner'ın ritüel ve eşiksellik (liminalite) yaklaşımı çalışmanın kuramsal zeminini oluşturmaktadır. Bu bağlamda nar, yalnızca estetik ya da folklorik bir motif olarak değil, kutsal ile gündelik olan arasında anlam kuran dinamik bir sembol olarak değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular, narın farklı toplumlarda benzer sembolik anlamlar taşımasına rağmen, her kültürde tarihsel deneyimlere bağlı olarak yeniden üretildiğini göstermektedir. Doğum, evlilik, bereket ve ölüm ritüellerinde narın yoğun biçimde kullanılması, bu meyvenin toplumsal sürekliliği ve kozmik düzen algısını pekiştiren bir işlev üstlendiğini ortaya koymaktadır. Çalışma, narın botanik özellikleri ile sembolik düşünce arasındaki etkileşimi görünür kılarak, doğa-kültür ilişkisine dair disiplinler arası katkı sunmaktadır. Bu yönüyle makale, kültürel tarih, mitoloji ve halkbilimi literatürüne özgün bir perspektif kazandırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nar, Sembolizm, Kültürel Bellek, Gastrodiplomasi, Ritüeller

ABSTRACT

This study examines the pomegranate (*Punica granatum* L.) not merely as a botanical or folkloric element, but as a multidimensional cultural symbol shaped by historical, mythological, religious, and ritual meanings, and reinterpreted within the contemporary framework of gastrodiplomacy and soft power. Across a wide geography extending from the Ancient Near East to the Mediterranean basin, and from Central Asia to Anatolia, the pomegranate has been consistently associated with fertility, abundance, continuity, sanctity, and immortality, thereby functioning as a durable carrier of collective memory. The main objective of this study is to analyze the historical continuity and cross-cultural circulation of the pomegranate through an integrated perspective that combines symbolism, cultural memory, and gastronomic diplomacy.

The research adopts a qualitative methodology based on the comparative analysis of historical texts, mythological narratives, sacred scriptures, folk beliefs, rituals, and elements of culinary culture. The theoretical framework draws on Mircea Eliade's distinction between the sacred and the profane, Jan Assmann's theory of cultural memory, and Victor Turner's concepts of ritual and liminality. Within this framework, the pomegranate is conceptualized not as a static remnant of the past, but as a dynamic symbol continuously reinterpreted within different cultural contexts.

The findings indicate that the pomegranate, through gastronomy, enables the translation of local cultural meanings into a universal language and can therefore function as a tangible instrument of soft power. By linking cultural continuity with contemporary practices of nation branding and gastrodiplomacy, this study contributes an original perspective to the literature on cultural symbolism and international relations.

Keywords: Pomegranate, Symbolism, Cultural Memory, Gastrodiplomacy, Rituals

GİRİŞ

Nar (*Punica granatum* L.), insanlık tarihinin erken dönemlerinden itibaren yalnızca beslenme ya da tarımsal üretim bağlamında değil; sembolik, dinsel ve kültürel anlamların yoğunlaştığı çok katmanlı bir gösterge olarak toplumsal

Mehmet Biçici¹
Elif Zülal Saygın²

How to Cite This Article

Biçici, M. & Saygın, E. Z. (2026). Narın simgesel gücü: gastronomi diplomasisi ve yumuşak güç bağlamında kültürel bir okuma. *International Social Sciences Studies Journal*, (e-ISSN:2587-1587) 12(3), 497-507. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19291865>

Arrival: 07 February 2026

Published: 28 March 2026

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doç.Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Gaziantep, Türkiye. ORCID: 0000-0002-2011-1088

² Uzm., Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Kültür Sanat ve Bilim Daire Başkanlığı, Gaziantep, Türkiye. ORCID: 0000-0002-1743-930

yaşamda yer edinmiştir. Antik Yakındoğu'dan Akdeniz havzasına, İran ve Orta Asya'dan Güney Asya'ya uzanan geniş bir coğrafyada nar; bereket, doğurganlık, çoğalma, süreklilik, kutsallık ve ölümsüzlük gibi temel kavramlarla ilişkilendirilmiş; bu yönüyle mitolojik anlatılarda, kutsal metinlerde, halk inanışlarında, ritüellerde ve maddi kültür unsurlarında tekrar eden bir sembol hâline gelmiştir (Arık, 2009, s. 585; Cerrahoğlu, 2012, s. 645; Florioti, 2015, s. 27).

Narın kültürel anlam dünyasının bu denli zengin ve kalıcı olması, yalnızca tarihsel tesadüflerle açıklanabilecek bir durum değildir. Meyvenin biyolojik özellikleri ile sembolik düşünce arasında kurulan güçlü ilişki, narın kültürel bir metafor olarak inşa edilmesini kolaylaştırmıştır. Sert kabuğu içinde çok sayıda taneyi barındırması, narı çoğalma ve bereketin doğal bir temsiline dönüştürürken; kırmızı rengi yaşam, kan ve kutsallıkla ilişkilendirilmiş; uzun süre bozulmadan saklanabilmesi ise süreklilik ve ölümsüzlük imgeleriyle örtüştürülmüştür (Özkan, 2012, s. 44). Bu özellikler, narın yalnızca tüketilen bir nesne olarak değil, anlam yüklenen ve yeniden yorumlanan bir kültürel sembol olarak toplumsal hafızada yer edinmesine zemin hazırlamıştır.

Narın bu çok katmanlı anlam yapısını çözümleyebilmek için sembolizmi yalnızca estetik ya da folklorik bir unsur olarak değil, kutsal ile gündelik olan arasındaki ilişkiyi kuran bir yapı olarak ele almak gerekmektedir. Mircea Eliade'ye göre semboller ve mitler, kutsal olanın dünyada tezahür ettiği araçlardır ve insanın kozmik düzeni anlamlandırma çabasının merkezinde yer alırlar (Eliade, 1959, s. 58). Bu bağlamda mitler, geçmişte yaşanmış olayların basit anlatıları değil; kutsalın sürekli yeniden üretildiği ve toplumsal bellekte yeniden kurulduğu anlam kalıplarıdır (Eliade, 1963, s. 139). Narın mitolojik anlatılarda ve kutsal metinlerde tekrar eden bir motif olarak karşımıza çıkması, onun kutsal zaman ile gündelik yaşam arasında aracı bir işlev gördüğünü ve sembolik bir süreklilik yarattığını göstermektedir.

Narın farklı kültürlerde benzer anlamlarla karşımıza çıkması, ancak bu anlamların her toplumun tarihsel deneyimi doğrultusunda yeniden biçimlenmesi, kültürel belleğin işleyişiyle yakından ilişkilidir. Jan Assmann'ın kültürel bellek kuramına göre toplumlar geçmişi yalnızca yazılı tarih aracılığıyla değil; semboller, ritüeller ve anlatılar yoluyla canlı tutar ve bu unsurları kolektif kimliğin inşasında kullanır (Assman, 2011, s. 124). Bu perspektiften bakıldığında nar, mitler, dini anlatılar, halk hikâyeleri ve ritüel pratikler aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılan bir sembol olarak kültürel belleğin aktif taşıyıcılarından biri hâline gelmektedir. Bu yönüyle nar, geçmişin pasif bir kalıntısı değil; her yeniden anlatımda ve kullanımda anlamı güncellenen dinamik bir kültürel göstergedir.

Narın ritüellerdeki varlığı ise sembolün toplumsal işlevini daha görünür kılmaktadır. Victor Turner'ın ritüel kuramı, sembollerin özellikle geçiş dönemlerinde yoğunlaştığını ve bu süreçlerde dönüştürücü bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır (Turner, 1967, s. 48). Doğum, evlilik, bereket ve ölüm gibi toplumsal eşik anlarında narın sıkça yer alması, bu meyvenin güçlü bir liminal sembol olduğunu göstermektedir. Turner'ın çok anlamlı semboller olarak tanımladığı yapılar nar örneğinde açık biçimde görülmektedir; nar aynı anda hem yaşamı hem ölümü hem çoğalmayı hem de sürekliliği temsil edebilmekte ve bu çok katmanlı anlam yapısıyla ritüelin toplumsal düzeni yeniden kurma işlevine katkı sağlamaktadır (Turner, 1974, s. 14-18).

Literatürde nar üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, araştırmaların önemli bir bölümünün botanik, tarım, beslenme ve sağlık bilimleri çerçevesinde yoğunlaştığı görülmektedir (Kurt & Şahin, 2013, s. 569; Baysal & Taştan, 2018, s. 1). Mitoloji, halkbilimi ve kültürel tarih alanındaki çalışmalar ise çoğunlukla belirli bir coğrafya, anlatı ya da kullanım biçimiyle sınırlı kalmaktadır (Şenocak, 2016; Cerrahoğlu, 2012). Bu durum, narın tarihsel sürekliliğini ve kültürlerarası dolaşımını bütüncül bir perspektifle ele alan çalışmaların sınırlı kalmasına yol açmaktadır.

Bu çalışma, söz konusu boşluğu doldurmayı amaçlamakta; narı botanik kökenlerinden başlayarak tarihsel yolculuğu, mitolojik ve dini temsilleri, halk inanışları ve ritüellerdeki işlevleri ile maddi kültür içerisindeki kullanım biçimleriyle birlikte ele almaktadır. Çalışmanın temel amacı, narın farklı kültür ve dönemlerde kazandığı anlamları sembolizm, kültürel bellek ve ritüel kuramları çerçevesinde analiz ederek, bu meyvenin neden insanlık tarihinin en kalıcı ve yaygın sembollerinden biri hâline geldiğini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda nar, yalnızca bir bitki değil; kutsal, bellek ve toplumsal süreklilik kavramlarının kesişiminde yer alan çok boyutlu bir kültürel olgu olarak değerlendirilmektedir.

Bu kuramsal yaklaşım, narın sembolik sürekliliğini yalnızca tarihsel ve kültürel bağlamlarla sınırlı tutmayarak, onu çağdaş uluslararası ilişkiler ve temsil pratikleri çerçevesinde de değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır. Joseph S. Nye'nin yumuşak güç kuramı, uluslararası alanda etkinin yalnızca maddi kapasiteye değil, kültürel cazibe, sembolik anlam ve meşruiyet üretimine dayandığını ortaya koymaktadır (Nye, 2004, s. 6-8). Bu bağlamda kültürel semboller, devletlerin ve toplumların kendilerini uluslararası alanda nasıl sunduklarını belirleyen önemli araçlara dönüşmektedir. Narın tarihsel sürekliliği, kültürlerarası tanınırlığı ve olumlu çağrışımları, onu ulus markalama ve

gastronomi diplomasisi bağlamında işlevselleştirilebilen güçlü bir kültürel kaynak hâline getirmektedir (Nye, Public diplomacy and soft power, 2008, s. 98).

Bu çerçevede çalışma, narı yalnızca geçmişe ait bir sembol olarak değil; kültürel bellekte üretilen anlamların çağdaş temsil biçimlerine nasıl dönüştüğünü gösteren dinamik bir kültürel unsur olarak ele almaktadır. Böylece nar, doğa ile kültür, kutsal ile gündelik, yerel ile evrensel ve geçmiş ile şimdi arasındaki ilişkileri görünür kılan çok katmanlı bir sembolik yapı olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, sembollerin durağan kültürel kalıntılar değil; tarihsel süreklilik içinde toplumsal anlam üretimini ve kültürel temsili şekillendiren aktif unsurlar olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Nar (*Punica granatum* L.) Bitkinin Etimolojisi

Bereketin sembolü nar, botanikte *Punica granatum* olarak adlandırılmıştır. Bu isimlendirmenin etimolojik kökeni Roma ile Kartacalılar arasında vuku bulan Pön savaşlarından gelmektedir. Punica “pön savaşlarıyla ilgili” veya “kartacalılarla ilgili” anlamına gelmekte, Granatum ise Latince de “bol taneli” olan anlamındadır. Pön savaşları sırasında nar ile tanışan Romalılar nar meyvelerini Kartaca’dan Roma’ya taşımışlardır (Dara, 2006). Akkadça’da “nuramtu”, Hurri’de “Nuranti” olarak adlandırılır (Uhri, 2005, s. 33). Osmanlı Türkçesinde ise Cüllenâr- Cülnâr olarak bilinir (Şar, Sözen Şahne, & Arslan, 2014, s. 127).

Dünya dillerinde ise değişik isimlendirmeleri bulunan nar isimlendirmelerine örnek olarak Afrika’da Granaat, Arapçada Roman, Çin’de Shi liu, shi liu pi, Felemenkçede Grenade, Almancada Granatapfel, Hindistan’da Anar, Anardana, İtalyanlar melogranate, Endonezya’da delima, Japonlar Zakuro olarak isimlendirilmektedir (Van Wyk, 2013, s. 226). Dış görünüşü elmaya benzediğinden İngilizcede “grained apple” yani taneli elma anlamına gelmektedir (Adamson, 2004, ss. 22-23). Ayrıca Fenike elması anlamına da gelmektedir (Hepoğlu & İnce, 2020, s. 34). Grekçede kızıl sözcüğünün (kokkinos) türetildiği nar tohumu (kokkos) kırmızıdır (Abiha Çağlar, 2020, s. 198). Çincedeki isimlendirme de Shi sesi taş söğüt anlamına geldiği gibi “nesil soy” anlamına da gelmektedir. Ayrıca Çin’de bir genç kız 16 yaşına girdiğinde erişkin olarak kabul edilir ve ona Shi-liu denir bu güzel bir iltifattır. Shi-liu yani nar ile 16 eş seslidir (Uhri, 2005, s. 34).

Bitkinin Genel Botanik ve Ekolojik Özellikleri

Nar (*Punica granatum* L.), Lythraceae familyasına ait, subtropikal ve yarı kurak iklim koşullarına uyum sağlayabilen, uzun ömürlü bir çalı ya da küçük ağaç formunda gelişen meyve türüdür. Bitkinin doğal yayılım alanı İran ve çevresi olarak kabul edilmekle birlikte, tarihsel süreç içerisinde Akdeniz havzası, Orta Doğu, Anadolu, Orta Asya ve Güney Asya’ya kadar geniş bir coğrafyada yayılım göstermiştir (Özkan, 2012, s. 43; Kurt & Şahin, 2013, s. 570). Bu geniş yayılım alanı, narın ekolojik toleransının yüksek olduğunu ve farklı çevresel koşullara uyum sağlayabilen bir tür olduğunu göstermektedir.

Nar bitkisinin botanik özellikleri, onun tarihsel sürekliliği ve kültürel yaygınlığı açısından da açıklayıcı bir zemin sunmaktadır. Kuraklığa dayanıklı yapısı, fakir topraklarda dahi yetişebilmesi ve uzun ömürlü olması, narın tarımsal açıdan sürdürülebilir bir ürün olarak benimsenmesini kolaylaştırmıştır. Özellikle yarı kurak ve su kaynaklarının sınırlı olduğu bölgelerde yetişebilmesi, bu bitkinin yerleşik tarım kültürlerinde önemli bir yer edinmesine katkı sağlamıştır (Baysal & Taştan, 2018, s. 1). Bu özellikler, narın yalnızca biyolojik bir tür değil, aynı zamanda çevresel koşullarla uyumlu bir kültür bitkisi olarak tarihsel süreklilik kazanmasını mümkün kılmıştır.

Nar ağacı genellikle 2–5 metre arasında boyolanabilen, çok dallı ve sık yapraklı bir yapı sergiler. Bitkinin sert ve dayanıklı gövde yapısı, iklimsel stres faktörlerine karşı direncini artırırken, dikenli dalları ise doğal bir koruma mekanizması oluşturmaktadır (Kurt & Şahin, 2013, s. 579). Yaprakların küçük ve parlak yapısı, su kaybını azaltmaya yönelik bir adaptasyon olarak değerlendirilebilir. Bu durum, narın kurak ve sıcak iklimlerde hayatta kalabilmesini sağlayan önemli bir ekolojik avantajdır.

Narın çiçeklenme ve meyve verme döngüsü, bulunduğu iklim koşullarına bağlı olarak değişiklik göstermekle birlikte, genellikle ilkbahar sonu ile yaz başı arasında çiçek açmakta ve sonbaharda meyve vermektedir. Çiçeklerinin parlak kırmızı rengi ve gösterişli yapısı, tozlaşma sürecinde biyolojik çekiciliği artıran bir özellik olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, narın ekolojik sistem içerisinde yalnızca bir meyve veren bitki değil, aynı zamanda polinatör türlerle etkileşim içinde olan bir organizma olduğunu göstermektedir.

Meyvenin yapısal özellikleri, narın botanik açıdan ayırt edici özelliklerinin başında gelmektedir. Kalın ve sert bir kabukla çevrili olan meyve, iç kısmında yüzlerce tohum barındırmaktadır. Bu yapı, bitkinin çoğalma kapasitesini artıran bir adaptasyon olarak değerlendirilebilir. Tohumların sulu ve besin değeri yüksek bir zarla çevrili olması, hayvanlar ve insanlar aracılığıyla yayılımını kolaylaştırmakta ve bu durum bitkinin doğal çoğalma stratejisini

desteklemektedir (Baysal & Taştan, 2018, s. 4). Bu açıdan bakıldığında nar, biyolojik yapısı sayesinde ekolojik sistem içerisinde etkin bir şekilde varlığını sürdürebilen bir türdür.

Narın ekolojik uyum kapasitesi, farklı toprak türlerinde yetişebilme özelliği ile de ilişkilidir. Kireçli, kumlu ve taşlı topraklarda gelişebilmesi, bu bitkinin geniş bir coğrafyada tarımsal üretime dâhil edilmesini kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda yüksek sıcaklıklara dayanabilmesi ve sınırlı su koşullarında verim verebilmesi, narın yarı kurak bölgelerde tercih edilen bir kültür bitkisi olmasını sağlamıştır (Kurt & Şahin, 2013, s. 569).

Narın biyolojik dayanıklılığı yalnızca çevresel koşullara karşı değil, aynı zamanda uzun süre saklanabilme özelliğiyle de dikkat çekmektedir. Kalın kabuk yapısı, meyvenin iç kısmını dış etkenlerden koruyarak uzun süre taze kalmasını sağlar. Bu özellik, narın tarih boyunca taşınabilir bir ürün olarak ticaret ağlarına dâhil edilmesini kolaylaştırmış ve farklı kültürlerde yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur (Özkan, 2012, s. 44). Dolayısıyla narın botanik özellikleri ile tarihsel yayılımı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır.

Narın besin içeriği açısından zengin olması da bu bitkinin tarımsal ve kültürel değerini artıran önemli bir faktördür. Antioksidan bileşenler bakımından zengin olması, narın sağlıkla ilişkilendirilmesine ve geleneksel tıpta kullanımının yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır (Baysal & Taştan, 2018, s. 1). Bu durum, narın yalnızca ekolojik uyum yeteneği yüksek bir bitki değil, aynı zamanda besleyici özellikleri sayesinde toplumsal yaşamda önemli bir yer edinen bir ürün olduğunu göstermektedir.

Botanik ve ekolojik özellikler birlikte değerlendirildiğinde, narın tarihsel sürekliliğini yalnızca kültürel anlamlarla açıklamak yeterli değildir. Bitkinin çevresel koşullara uyum sağlayabilme kapasitesi, uzun ömürlü olması, çoğalma potansiyelinin yüksekliği ve besin değeri bakımından zengin yapısı, onun farklı coğrafyalarda varlığını sürdürebilmesini mümkün kılmıştır. Bu biyolojik avantajlar, narın zaman içinde yalnızca tarımsal bir ürün değil, kültürel ve sembolik anlamlar yüklenen bir nesne hâline gelmesinin de zeminini oluşturmuştur.

Bu bağlamda narın botanik özellikleri ile kültürel temsilleri arasında karşılıklı bir ilişki bulunduğu söylenebilir. Doğal çoğalma kapasitesinin yüksekliği, çok sayıda tohum barındırması ve dayanıklı yapısı, tarih boyunca bereket, üretkenlik ve süreklilik gibi kavramlarla ilişkilendirilmesini kolaylaştırmıştır. Böylece bitkinin biyolojik yapısı, sembolik anlamların oluşumunda yalnızca bir arka plan değil, doğrudan belirleyici bir unsur olarak işlev görmüştür.

Kullanım Alanları

Nar, tarih boyunca yalnızca bir besin maddesi olarak değil; tıbbi, kültürel, ritüel ve gastronomik bağlamlarda çok yönlü kullanım alanları bulunan bir ürün olarak toplumsal yaşamda yer edinmiştir. Bu çeşitlilik, narın biyolojik özellikleri ile ona yüklenen sembolik anlamların iç içe geçmesine neden olmuş ve onu hem gündelik hayatın hem de geleneksel pratiklerin önemli bir parçası hâline getirmiştir.

Tıbbi kullanım açısından bakıldığında narın farklı coğrafyalarda benzer amaçlarla değerlendirildiği görülmektedir. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde bağışıklık güçlendirici, kan şekeri düzenleyici ve sindirim sistemi destekleyici bir unsur olarak kullanıldığı aktarılmaktadır. Nar kökü, kabuğu ve tanelerinden elde edilen karışımların böbrek taşı, ishal ve çeşitli iç hastalıkların tedavisinde kullanıldığına dair halk hekimliği uygulamaları dikkat çekmektedir (Tuzlacı, 2006, s. 272). Benzer biçimde, Hindistan'daki Ayurveda geleneğinde narın bağırsak parazitlerine karşı tedavi edici bir bitki olarak kullanıldığı bilinmektedir (Charles, 2013, s. 479). Antik dönem kaynaklarında ise narın ateş düşürücü ve vücut direncini artırıcı etkilerinden söz edilmektedir (Alcock, 2006, s. 47). Bu örnekler, narın farklı kültürlerde benzer şifa verici özelliklerle ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Narın tıbbi kullanımına ilişkin bilgiler yalnızca halk hekimliğiyle sınırlı değildir. Tarihsel metinlerde narın çeşitli sağlık uygulamalarında yer aldığına dair kayıtlar bulunmaktadır. Örneğin nar çiçeklerinin burun kanamalarını durdurmak için kullanıldığı, yapraklarından elde edilen karışımların göz hastalıklarına karşı uygulandığı ve nar suyu ile hazırlanan içeceklerin mide rahatsızlıklarını hafifletmek amacıyla tüketildiği belirtilmektedir (Peter, 2000, s. 91; Charles, 2013, s. 479). Osmanlı döneminde de narın şifa amaçlı kullanıldığı, özellikle ateşli hastalıklarda nar şurubunun tercih edildiği aktarılmaktadır (Bilgen, 1999, s. 221). Bu durum, narın tıbbi değerinin tarihsel süreklilik içerisinde korunduğunu göstermektedir.

Gastronomik kullanım açısından nar, çok geniş bir coğrafyada mutfak kültürünün ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir. Hem tatlı hem ekşi özellik taşıyan yapısı sayesinde farklı yemek türlerinde kullanılabilen nar, özellikle Orta Doğu, Anadolu ve Akdeniz mutfaklarında yaygın biçimde yer almaktadır. Nar taneleri yemeklerin süslenmesinde, nar suyu ve nar ekşisi ise sos ve içecek yapımında kullanılmaktadır. Bu çeşitlilik, narın yalnızca bir meyve değil, mutfak kültürünü zenginleştiren bir tat unsuru olduğunu ortaya koymaktadır (Adamson, 2004, s. 52; Charles, 2013, s. 479).

Tarihsel süreçte narın fermente içecek yapımında kullanıldığı da bilinmektedir. Orta Çağ Avrupa'sında nar şarabı üretildiği, Mısır'da ise narın içecek kültürünün bir parçası olduğu aktarılmaktadır (Alcock, 2006; Adamson, 2004). Anadolu'da ise nar şerbeti ve nar şurubu ikram geleneği, misafirperverliğin bir göstergesi olarak kabul edilmiştir (Sarioğlu & Cevizkaya, 2016, s. 238-239). Bu içeceklerin özellikle düğün ve özel günlerde sunulması, narın toplumsal ritüellerle olan ilişkisini de ortaya koymaktadır.

Narın mutfak kültüründeki yeri yalnızca içeceklerle sınırlı değildir. Nar ekşisi, özellikle Anadolu'nun güney bölgelerinde yemeklerin vazgeçilmez bir bileşeni hâline gelmiş; salatalardan et yemeklerine kadar pek çok tarifte kullanılmıştır (Önay, Bayrak, & Akman, 2007, s. 935). Gaziantep mutfağında soğan kebabının temel bileşenlerinden biri olması, narın yerel mutfak kimliğinin oluşumunda oynadığı rolü göstermektedir (Şahin Kılınc, İşlek, & Bingöl, 2018, s. 57). Bunun yanı sıra narın humus gibi yemeklerin süslenmesinde, Hint mutfağında ise limon suyu yerine tat verici bir unsur olarak kullanıldığı bilinmektedir (Charles, 2013, s. 479). Bu örnekler, narın farklı mutfaklarda benzer işlevlerle yer aldığını göstermektedir.

Narın kültürel ve ritüel kullanım alanları da oldukça geniştir. Doğum, evlilik ve bereket ritüellerinde narın yer alması, bu meyvenin doğurganlık ve çoğalma ile ilişkilendirildiğini göstermektedir. Örneğin bazı toplumlarda yeni doğan çocuklara nar suyu damlatılması ya da düğünlerde nar tanelerinin saçılması, bolluk ve refah dileğinin sembolik bir ifadesi olarak yorumlanmaktadır (Tokuz, 2019; Arık, 2009). Benzer şekilde çocuk sahibi olma arzusu ile nar tüketilmesi, narın üretkenlik ile ilişkilendirilmesinin halk inanışlarında ne kadar güçlü olduğunu ortaya koymaktadır (Memiş, 2020; Uğurlu, 2015).

Narın süsleme sanatında ve estetik üretimlerde de önemli bir motif olarak yer aldığı görülmektedir. Hristiyan sanatında dini giysiler ve süslemelerde nar motifinin kullanılması, bu meyvenin kutsallık ve bereketle ilişkilendirilmesinin sanatsal üretime de yansıdığını göstermektedir (Cerrahoğlu, 2012, s. 646). Benzer biçimde, halk edebiyatında narın aşk, güzellik ve değer metaforu olarak kullanılması, onun kültürel anlam dünyasında güçlü bir yer edindiğini ortaya koymaktadır (Sıvacı Mirzaoğlu, 2005, s. 49).

Narın günlük yaşam pratiklerindeki kullanımına bakıldığında, koruyucu ve arındırıcı özellikler atfedilen bir nesne olarak görüldüğü de anlaşılmaktadır. Halk inanışlarında nar ağacının dallarının nazardan koruduğuna inanılması ve çeşitli ritüellerde kullanılması, bu meyvenin yalnızca besin değil, aynı zamanda koruyucu bir sembol olarak da değerlendirildiğini göstermektedir (Çetin O. , 2021, s. 103).

Sonuç olarak narın kullanım alanları, tıbbi uygulamalardan gastronomiye, ritüellerden estetik üretimlere kadar uzanan çok katmanlı bir yapı sergilemektedir. Farklı coğrafyalarda ortaya çıkan bu çeşitlilik, narın yalnızca bir tüketim nesnesi değil; toplumsal pratiklerin, kültürel anlamların ve sembolik düşüncenin kesişiminde yer alan güçlü bir kültürel unsur olduğunu göstermektedir.

Tarihçesi ve Yolculuğu

Nar, tarihsel süreç içerisinde yalnızca bir tarım ürünü olarak değil, kültürel ve sembolik anlamlarla birlikte farklı coğrafyalara yayılan kadim bir bitki olarak dikkat çekmektedir. Arkeolojik bulgular, yazılı kaynaklar ve kültürel aktarım izleri birlikte değerlendirildiğinde, narın insanlık tarihi boyunca hem gündelik yaşamda hem de sembolik temsil alanlarında sürekli varlık gösterdiği anlaşılmaktadır.

Antik Yakındoğu'dan başlayarak Akdeniz havzasına, Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan geniş bir coğrafyada narın varlığına dair izler, farklı dönemlere ait arkeolojik buluntular ve sanat eserleri üzerinden takip edilebilmektedir. Erken dönem yerleşimlerde ortaya çıkarılan kap, rölyef ve süsleme örneklerinde nar motifinin yer alması, bu meyvenin yalnızca tüketilen bir ürün değil, sembolik değeri olan bir kültürel unsur olarak da görüldüğünü göstermektedir (Florioti, 2015, s. 24). Antik Mısır'da mezar eşyaları arasında narın yer alması ise onun ölüm sonrası yaşam inancı ile ilişkilendirildiğini düşündürmektedir (Arık, 2009, s. 585).

Mezopotamya ve çevresindeki uygarlıklarda narın hem tıbbi hem de tarımsal bir ürün olarak bilindiği anlaşılmaktadır. Tıbbi reçetelerde nar kabuğunun yer alması, bu bitkinin erken dönemlerden itibaren şifa verici özellikleriyle tanındığını göstermektedir (Faydaoğlu & Sürücüoğlu, 2011, s. 55). Aynı şekilde eski Mısır tıp metinlerinde narın adı geçen bitkiler arasında bulunması, onun sağlık alanındaki kullanımının oldukça eski bir geçmişe dayandığını ortaya koymaktadır (Arihan Karaöz, 2003, s. 27).

Antik çağ toplumlarında narın yalnızca sağlıkla değil, kutsallıkla da ilişkilendirildiği görülmektedir. Fenikeliler, Mısırlılar ve Yakındoğu toplumları narı dini törenlerde kullanılan bir bitki olarak kabul etmişlerdir (Asımgil, 2004, s. 217). Bu durum, narın erken dönemlerden itibaren ritüel bir değer taşıdığını göstermektedir. Aynı zamanda Hititler gibi Anadolu uygarlıklarında narın mutfak kültüründe yer aldığına dair bulgular, bu meyvenin gündelik yaşamda da önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır (Uhri, 2005, s. 33).

Narın farklı coğrafyalara yayılması, ticaret yolları ve kültürel etkileşimler aracılığıyla gerçekleşmiştir. Roma döneminde Kartaca üzerinden taşınarak Akdeniz dünyasında yaygınlaşması, narın kültürlerarası dolaşımının erken bir örneğini oluşturmaktadır (Dalby, 2004, s. 173-174). Bu süreçte nar hem tarımsal bir ürün hem de sembolik bir motif olarak yeni coğrafyalarda benimsenmiş ve yerel kültürlerle bütünleşmiştir.

Çin'e ulaşması ise Yakındoğu ile kurulan ticari ve kültürel ilişkiler sonucunda gerçekleşmiş, burada da bereket ve çoğalma ile ilişkilendirilen bir sembol hâline gelmiştir (Uhri, 2005, s. 34). Bu durum, narın yalnızca coğrafi olarak değil, sembolik anlamlarıyla birlikte taşındığını göstermektedir.

Anadolu'da narın varlığı hem arkeolojik hem de yazılı kaynaklar aracılığıyla izlenebilmektedir. Orta Çağ seyahatnamelerinde nar üretiminin yaygınlığına dair bilgiler, bu meyvenin Anadolu'da ekonomik ve kültürel açıdan önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir (Cerrahoğlu, 2012, s. 645). Özellikle bahçe kültürünün geliştiği bölgelerde narın yoğun biçimde yetiştirilmesi, onun tarımsal değerinin yanı sıra gündelik tüketim alışkanlıklarının da bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır.

Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan göç süreci boyunca narla kurdukları ilişki, bu bitkinin kültürel süreklilik açısından önemini artırmıştır. Orta Asya'da bilinen nar çeşitlerinin Anadolu'da da farklı adlarla varlığını sürdürmesi, bu kültürel aktarımın sürekliliğini göstermektedir (Özkan, 2012, s. 43). Narın yalnızca isim düzeyinde değil, yetiştirme ve tüketim biçimleriyle de taşınmış olması, onun kültürel bellekte kalıcı bir yer edindiğini düşündürmektedir.

Orta Çağ İslam dünyasında nar üretiminin yaygınlığına dair kayıtlar, bu meyvenin ekonomik değerinin de yüksek olduğunu göstermektedir. Seyyahların ve tarihçilerin nar bahçelerinden ve nar ürünlerinden söz etmesi, bu bitkinin hem ticari hem de kültürel yaşamda önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır (Cerrahoğlu, 2012, s. 645). Bu süreçte nar, hem taze meyve olarak hem de çeşitli işlenmiş ürünler şeklinde tüketilmiş ve farklı bölgelere taşınmıştır.

Osmanlı döneminde narın tüketimi ve saklanması yönelik uygulamalar, bu meyvenin gündelik yaşamda ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir. Kurutma ve işleme yöntemlerinin kullanılması, narın yalnızca mevsimlik bir ürün olmaktan çıkarak uzun süre saklanabilen bir gıda maddesine dönüşmesini sağlamıştır (Işın, 2014, s. 19). Aynı zamanda nar suyu ve nar şurubu gibi ürünlerin tüketilmesi, onun hem sağlık hem de mutfak kültürü açısından önemini sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde narın yalnızca bir besin kaynağı olarak değil, aynı zamanda mimari ve sanatsal bir motif olarak da kullanıldığı görülmektedir. Farklı dönemlere ait mimari yapılarda nar motifinin yer alması, bu meyvenin bereket ve kutsallıkla ilişkilendirilen sembolik değerinin sanat aracılığıyla da ifade edildiğini göstermektedir (Gültekin Öztaşçı, 2008, s. 22; Elinç Kaynakçı & Kaya, 2018, s. 419).

Sonuç olarak narın tarihsel yolculuğu, tarımsal bir ürünün ötesinde, kültürel anlamlarıyla birlikte coğrafyalar arasında dolaşan bir sembolün hikâyesi olarak değerlendirilebilir. Arkeolojik bulgular, yazılı kaynaklar ve kültürel izler birlikte ele alındığında, narın farklı toplumlarda hem gündelik yaşamın hem de sembolik düşüncenin önemli bir parçası hâline geldiği anlaşılmaktadır. Bu süreklilik, narın tarih boyunca yalnızca tüketilen bir meyve değil, kültürel hafızanın taşıyıcı unsurlarından biri olarak varlığını sürdürdüğünü göstermektedir.

Efsane ve Mitler

Nar, mitolojik anlatılarda yalnızca bir meyve değil; doğurganlık, ölüm, yeniden doğuş, güç, aşk ve kutsallık gibi çok katmanlı anlamların yoğunlaştığı sembolik bir merkez olarak yer almaktadır. Farklı coğrafyalarda ortaya çıkan anlatılar karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, narın kültürler üstü bir anlam sürekliliği taşıdığı görülmektedir. Bu süreklilik, narın fiziksel özellikleri ile insan topluluklarının sembolik düşünce dünyası arasındaki güçlü etkileşimin bir sonucudur.

Antik Yunan mitolojisinde nar, özellikle doğurganlık ve evlilikle ilişkilendirilen bir sembol olarak öne çıkmaktadır. Hera, Afrodite ve Demeter gibi kadın tanrıçalarla kurduğu ilişki, narı hem aşkın hem de soyun devamının temsilcisi hâline getirmiştir. Bu anlatılarda narın paylaşılması, birlikteliğin kalıcılığı ve çoğalma arzusunun sembolik bir ifadesi olarak yorumlanmaktadır (Sıvacı Mirzaoğlu, 2005, s. 49). Bu yönüyle nar, biyolojik üretkenliğin ötesinde toplumsal sürekliliğin de simgesel bir göstergesine dönüşmektedir.

Narın mitolojik düzlemdeki en güçlü temsillerinden biri, Persephone anlatısı etrafında şekillenmektedir. Yeraltı dünyasında nar tanelerini yemesi, onun yılın belirli dönemlerinde yeryüzüne dönmesini mümkün kılmakta ve bu döngü mevsimlerin oluşumuyla ilişkilendirilmektedir (Gündüz, 2008, s. 54). Bu anlatı, narın yaşam ve ölüm arasındaki sınırı temsil eden bir eşik sembolü olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla nar, yalnızca doğurganlığı değil, kozmik düzenin sürekliliğini de simgeleyen bir mitolojik unsur hâline gelmektedir.

Yunan mitolojisiinde narın bir diğere önemli işlevi, yeniden doğuş ve dönüşüm temalarıyla bağlantılıdır. Dionysos ile ilgili anlatılarda nar ağacının tanrısal kanla ilişkilendirilmesi, bu meyvenin yaşamın sürekliliğini ve yeniden dirilişini temsil eden bir sembol olarak görülmesine yol açmıştır (Çağın, 2019, s. 49). Bu tür anlatılar, narın yalnızca üretkenlik değil, varoluşun döngüsel doğasıyla da ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Anadolu coğrafyasındaki yerel anlatılar da benzer bir sembolik yapı ortaya koymaktadır. Side kentinin nar ile özdeşleştirilmesi, bu meyvenin hem doğurganlık hem de koruyucu bir güç olarak algılandığını göstermektedir (Özkan, 2012, s. 43). Bu tür anlatılar, narın yerel kültürel kimlik inşasında sembolik bir merkez hâline geldiğini ortaya koymaktadır.

İran mitolojisiinde nar, doğurganlık, güç ve ölümsüzlükle ilişkilendirilen bir sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Zerdüşt inancında narın kutsal kabul edilmesi, bu meyvenin ruhsal süreklilik ve yaşamın ebediliği ile ilişkilendirilmesine yol açmıştır. Bazı anlatılarda nar yemenin kişiye yenilmezlik kazandırdığına inanılması, onun yalnızca doğurganlık değil aynı zamanda güç ve koruyuculukla da ilişkilendirildiğini göstermektedir (Arık, 2009; Muradova, 2021).

Türk mitolojisiinde ise nar, hayat ağacı ve ölümsüzlük temalarıyla birlikte düşünülmektedir. Narın ölümsüzlük bahşeden meyveler arasında sayılması, onun yaşamın sürekliliğini temsil eden kutsal bir nesne olarak algılandığını göstermektedir (Işık, 2004, s. 93). Bu anlatılar, narın doğa ile insan arasındaki bağı sembolik bir ifade olarak konumlandığını ortaya koymaktadır. Orta Asya ve Anadolu halk anlatılarında nar, özellikle doğurganlık ve çocuk sahibi olma arzusu ile ilişkilendirilmiştir. Çocuğu olmayan çiftlerin nar aracılığıyla çocuk sahibi olacağına dair inançlar, bu meyvenin üretkenliğin ve soyun devamının somut bir simgesi olarak görüldüğünü göstermektedir (Memiş, 2020, s. 94-95). Bu sembolik ilişki, narın biyolojik yapısının –çok sayıda taneyi barındırmasının– anlam üretiminde belirleyici bir rol oynadığını düşündürmektedir. Azerbaycan ve Anadolu anlatılarında narın dönüşüm ve kader temalarıyla ilişkilendirildiği görülmektedir. İnsanların nar ağacına dönüşmesi ya da narın içinden bir varlığın ortaya çıkması gibi motifler, narın yaşamın başlangıcını ve varoluşun dönüşüm süreçlerini temsil eden bir sembol olarak algılandığını ortaya koymaktadır (Şenocak, 2016, s. 230). Bu tür anlatılar, narın yalnızca doğurganlık değil, aynı zamanda kozmik değişim ve yeniden oluşum fikriyle bağlantılı olduğunu göstermektedir.

Narın üç büyük dinle kurduğu ilişki, onun mitolojik anlamlarının zamanla teolojik bir boyut kazandığını göstermektedir. Musevilikte doğruluğun ve kutsallığın sembolü olarak görülen nar, Hristiyanlıkta cennet tasvirleriyle ilişkilendirilmiş; İslam'da ise cennet meyvesi olarak anılmıştır (Özkan, 2012, s. 43). Bu dini bağlam, narın sembolik değerinin yalnızca mitolojik anlatılarla sınırlı kalmadığını, kutsal metinler aracılığıyla kurumsallaştığını ortaya koymaktadır. Budist ve Maniheizt anlatılarda narın doğum ve iyileşme ile ilişkilendirilmesi, bu meyvenin arındırıcı ve yenileyici bir güçle özdeşleştirildiğini göstermektedir (Cerrahoğlu, 2012, s. 647). Bu bağlamda nar, yalnızca fiziksel bir varlık değil, ruhsal dönüşümün de sembolü olarak yorumlanmaktadır. Halk inanışlarında narın doğurganlıkla kurduğu ilişki daha da belirginleşmektedir. Hamilelik, doğum ve soyun devamı ile ilgili ritüellerde narın yer alması, bu meyvenin üretkenliğin doğrudan temsilcisi olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır (Alptekin, 2010). Bu durum, narın özellikle kadın bedeni ve doğurganlık üzerinden anlam kazanan bir sembol hâline geldiğini göstermektedir. Mitolojik anlatılar incelendiğinde, narın çoğu zaman sınır durumlarını temsil eden bir sembol olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Yaşam ile ölüm, doğum ile yok oluş, aşk ile ayrılık, güç ile kırılganlık gibi karşıtlıkların kesiştiği noktalarda narın sembolik bir araç olarak kullanılması, onun eşik (liminal) bir nesne olarak algılandığını göstermektedir. Bu özellik, narın mitolojik anlatılarda neden bu kadar güçlü ve kalıcı bir yer edindiğini açıklamaktadır.

Farklı coğrafyalarda birbirinden bağımsız biçimde ortaya çıkan anlatılar, narın sembolik anlamlarının büyük ölçüde benzerlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, narın biyolojik yapısı ile sembolik düşünce arasında kurulan ilişkinin evrensel bir nitelik taşıdığını düşündürmektedir. Sert kabuğun içinde yüzlerce taneyi barındırması, yaşamın çoğalması ve sürekliliği fikrini somutlaştırmakta; kırmızı rengi ise yaşam, kan ve kutsallık ile ilişkilendirilerek bu sembolik anlamı güçlendirmektedir. Bu bağlamda nar, mitolojik anlatılarda yalnızca doğurganlığın değil; aşkın, gücün, ölümün, yeniden doğuşun ve kutsallığın simgesi olarak çok katmanlı bir sembolik yapı sergilemektedir. Mitler aracılığıyla aktarılan bu anlam dünyası, narın kültürel bellekte kalıcı bir yer edinmesini sağlamış ve onu insanlık tarihinin en güçlü sembollerinden biri hâline getirmiştir.

Nar, Gastronomi Diplomasisi: Yumuşak Güç

Joseph S. Nye'nin yumuşak güç kuramı, uluslararası ilişkilerde etkinin yalnızca maddi kapasiteye değil, kültürel cazibe, sembolik anlam ve meşruiyet üretimine dayandığını ortaya koymaktadır (Nye, 2004, s. 6-8). Bu çerçevede kültürel semboller, devletlerin ve toplumların uluslararası alanda kendilerini nasıl sunduklarını belirleyen stratejik araçlara dönüşmektedir. Nar, tarihsel sürekliliği, kültürlerarası tanınırlığı ve olumlu çağrışımları sayesinde,

yumuşak gücün hem ulus markalama hem de gastronomi diplomasisi boyutlarında işlevselleştirilebilen nadir sembollerden biridir.

Ulus markalama (nation branding), bir ülkenin uluslararası kamuoyunda algılanan imajını kültür, tarih, değerler ve yaşam tarzı unsurları üzerinden inşa etme süreci olarak tanımlanmaktadır (Anholt, 2007, s. 9). Bu süreçte semboller, karmaşık tarihsel ve kültürel anlatıları sadeleştirerek aktarabilen güçlü temsil araçlarıdır. Nar, bereket, süreklilik ve refah gibi evrensel anlamlar taşıması sayesinde, ulusal kimliğin çatışmacı değil kapsayıcı ve paylaşılabılır yönlerini görünür kılmaktadır. Bu durum, Nye'nin yumuşak gücün temel kaynağı olarak tanımladığı "kültürel cazibe" ile doğrudan örtüşmektedir (Nye, 2008, s. 6-8). Narın mimaride, sanatta, kamusal etkinliklerde ve kültürel tanıtım materyallerinde kullanılması, sembolik sermayenin uluslararası alanda dolaşıma sokulmasına olanak tanımakta ve ulus markalama stratejilerini güçlendirmektedir.

Narın yumuşak güç repertuarındaki bir diğer önemli boyutu ise gastronomi diplomasisi bağlamında ortaya çıkmaktadır. Gastronomi diplomasisi, ulusal mutfaklar ve yerel ürünler aracılığıyla kültürel etkileşim, karşılıklı anlayış ve olumlu algı üretmeyi amaçlayan bir diplomasi biçimi olarak tanımlanmaktadır (Rockower, 2012; Chapple-Sokol, 2013). Nar, hem geleneksel mutfaklarda hem de çağdaş gastronomik sunumlarda yer alabilen çok yönlü bir ürün olarak, yerel olanın evrensel dile çevrilmesini mümkün kılmaktadır. Bu yönüyle nar, kültürel kökenlerini korurken küresel tüketim ve beğeni rejimlerine uyum sağlayabilen nadir gastronomik semboller arasındadır.

Gastronomi diplomasisi bağlamında narın kullanımı, Nye'nin meşruiyet ve gönüllü etki vurgusunu güçlendirmektedir. Zira yiyecek üzerinden kurulan kültürel temas, doğrudan siyasal mesajlar içermeyen, gündelik deneyim aracılığıyla sempati ve yakınlık üretmektedir (Rockower, 2012, s. 238). Narın uluslararası festivallerde, gastronomi etkinliklerinde ve kültürel tanıtım programlarında yer alması, yumuşak gücün zorlayıcı olmayan fakat kalıcı etkiler üreten doğasına işaret etmektedir. Bu bütüncül çerçevede değerlendirildiğinde nar, yalnızca tarihsel ve ritüel bir sembol değil; ulus markalama ve gastronomi diplomasisi aracılığıyla çağdaş yumuşak güç stratejilerinin aktif bir bileşeni hâline gelmektedir. Çalışmanın ortaya koyduğu bu yaklaşım, yumuşak gücün soyut değerler kadar somut kültürel ve gastronomik unsurlar üzerinden de üretilebileceğini göstermekte; sembollerin uluslararası ilişkilerdeki rolüne dair literatürü derinleştirmektedir. Narın tarihsel, mitolojik ve ritüel boyutları yalnızca kültürel süreklilik açısından değil, aynı zamanda çağdaş diplomasi ve yumuşak güç stratejileri bağlamında da yeniden değerlendirilmelidir.

SONUÇ

Bu çalışma, narı (*Punica granatum* L.) yalnızca botanik bir ürün, folklorik bir motif ya da gastronomik bir unsur olarak değil; tarihsel süreklilik içinde kültürel bellek, mitoloji, ritüel pratikler ve çağdaş temsil stratejileri arasında köprü kuran çok katmanlı bir sembolik yapı olarak ele almıştır. Elde edilen bulgular, narın farklı coğrafyalarda benzer anlam alanları üretmesine rağmen, bu anlamların her toplumun tarihsel deneyimleri ve kültürel ihtiyaçları doğrultusunda yeniden yorumlandığını göstermektedir. Bu durum, sembollerin durağan değil, kültürel bağlam içinde sürekli yeniden üretilen dinamik anlam sistemleri olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmanın ortaya koyduğu en temel sonuçlardan biri, narın tarih boyunca doğurganlık, bereket, süreklilik, kutsallık ve yeniden doğuş gibi temalar etrafında şekillenen güçlü bir sembolik sürekliliğe sahip olduğudur. Mitolojik anlatılardan kutsal metinlere, halk inanışlarından ritüel pratiklere uzanan geniş bir anlatı alanında narın sürekli tekrar eden bir motif olarak yer alması, onun kolektif belleğin taşıyıcı unsurlarından biri hâline geldiğini göstermektedir. Bu bağlamda nar, yalnızca geçmişten kalan bir kültürel iz değil; her yeniden anlatımda ve kullanımda anlamı güncellenen bir sembolik referans noktasıdır. Kültürel bellek perspektifinden bakıldığında bu durum, sembollerin tarihsel süreklilik ile toplumsal kimlik arasında kurduğu ilişkinin somut bir örneğini oluşturmaktadır.

Ritüel bağlamda narın taşıdığı işlev ise sembolün toplumsal düzenle olan ilişkisini daha görünür hâle getirmektedir. Doğum, evlilik, bereket ve ölüm gibi geçiş anlarında narın yoğun biçimde kullanılması, onun yalnızca bir süsleme ya da gelenek unsuru olmadığını; toplumsal dönüşüm anlarını anlamlandıran güçlü bir eşik sembolü olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle nar, eski ile yeni düzen arasında sembolik bir köprü kurmakta; süreklilik ve yeniden başlangıç fikrini aynı anda temsil eden çok anlamlı bir yapı sergilemektedir. Bu çok katmanlılık, narın mitolojik, dini ve kültürel anlatılarda neden bu denli kalıcı bir yer edindiğini açıklayan temel unsurlardan biridir.

Narın botanik özellikleri ile sembolik anlamları arasındaki ilişki de çalışmanın önemli bulgularından birini oluşturmaktadır. Çok sayıda taneyi bir arada barındıran yapısı, uzun süre saklanabilmesi ve dayanıklılığı gibi biyolojik özellikler, bereket, çoğalma ve süreklilik temalarının oluşumunda belirleyici bir zemin hazırlamıştır. Bu durum, doğa ile kültür arasında kurulan sembolik ilişkinin yalnızca soyut düşünceye değil, somut fiziksel

özelliklere de dayandığını göstermektedir. Dolayısıyla narın sembolik gücü, yalnızca kültürel anlatılardan değil, aynı zamanda biyolojik gerçekliğinden beslenen bütüncül bir anlam yapısına dayanmaktadır.

Çalışmanın özgün katkılarında biri, narın yalnızca tarihsel ve ritüel bağlamlarda değil, çağdaş kültürel temsil pratikleri içerisinde de değerlendirilmesidir. Bu bağlamda nar, ulusal kimlik anlatılarının ve kültürel miras söylemlerinin önemli bir parçası hâline gelerek, sembolik bir temsil aracına dönüşmektedir. Mimari süslemelerden sanatsal üretimlere, gastronomik ürünlerden coğrafi işaretlere kadar uzanan geniş bir alanda narın kullanılması, onun yalnızca geçmişe ait bir sembol olmadığını; güncel kültürel anlam üretiminin de aktif bir bileşeni olduğunu göstermektedir.

Bu noktada narın gastronomi diplomasisi ve yumuşak güç bağlamında kazandığı yeni anlam katmanını özellikle dikkat çekicidir. Günümüz uluslararası ilişkilerinde kültürel cazibe ve sembolik temsil, devletlerin ve toplumların kendilerini ifade etme biçimlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Narın olumlu çağrışımlar taşıyan evrensel bir sembol olması, onu kültürel iletişimde çatışma üretmeyen, kapsayıcı ve paylaşılabılır bir temsil aracına dönüştürmektedir. Geleneksel mutfaklar, yerel ürünler ve gastronomik sunumlar aracılığıyla dolaşıma giren nar, yerel kültürel anlamların küresel bir dile çevrilmesini mümkün kılmaktadır. Bu durum, gastronominin yalnızca bir tüketim pratiği değil, aynı zamanda kültürel aktarım ve temsiliyet aracı olduğunu da göstermektedir.

Narın gastronomi üzerinden kurduğu bu sembolik iletişim, doğrudan siyasal mesajlar içermeyen kültürel yakınlık ve aşinalık üretme kapasitesine sahiptir. Bu yönüyle nar, gündelik yaşam pratikleri üzerinden işleyen yumuşak güç mekanizmalarının somut bir örneği olarak değerlendirilebilir. Uluslararası festivallerde, mutfak tanıtımlarında ve kültürel etkinliklerde narın bir simge olarak kullanılması, sembollerin diplomatik iletişimde oynadığı rolü görünür kılmaktadır. Böylece nar, tarihsel ve ritüel bir anlam taşımanın ötesinde, çağdaş kültürel temsil stratejilerinin de bir parçası hâline gelmektedir.

Bu çalışma, narın anlam dünyasını tek bir disiplinin sınırları içinde ele almak yerine, onu kültürel tarih, mitoloji, ritüel kuramı ve uluslararası ilişkiler perspektiflerini bir araya getiren disiplinler arası bir çerçeve içinde değerlendirmiştir. Bu yaklaşım, sembollerin yalnızca geçmişe ait estetik ya da folklorik unsurlar olmadığını; toplumsal düzenin kurulmasında, kimlik anlatılarının şekillenmesinde ve kültürel iletişimin sürdürülmesinde aktif rol oynayan yapılar olduğunu göstermektedir. Nar örneği, doğa ile kültür arasındaki ilişkinin sembolik düzeyde nasıl anlam kazandığını ve bu anlamın zaman içinde nasıl yeniden üretildiğini ortaya koyan güçlü bir model sunmaktadır.

Sonuç olarak nar, tarihsel derinliği, kültürlerarası tanınırlığı ve olumlu çağrışımları sayesinde, geçmiş ile bugün arasında süreklilik kuran nadir sembollerden biri olarak değerlendirilebilir. Mitolojik anlatılardan ritüellere, gündelik yaşamdan diplomatik temsillere uzanan bu çok katmanlı anlam yapısı, sembollerin toplumsal hafızada nasıl kalıcı hâle geldiğini göstermektedir. Bu yönüyle nar, yalnızca bir bitki ya da bir gıda ürünü değil; insanlığın doğayla kurduğu ilişkinin, kutsalı anlamlandırma çabasının ve kültürel süreklilik arzusunun somut bir ifadesi olarak okunabilir.

Gastronomi ve diplomasi özel sayısı bağlamında değerlendirildiğinde ise nar, kültürel sembollerin uluslararası iletişimde oynadığı rolü anlamak açısından özgün bir örnek sunmaktadır. Yerel bir ürünün tarihsel, mitolojik ve kültürel anlam katmanları aracılığıyla küresel bir temsil aracına dönüşmesi, kültürel unsurların yumuşak güç üretimindeki potansiyelini göstermektedir. Bu çerçevede nar, yalnızca geçmişin bir sembolü değil; kültürel anlamların dolaşıma girdiği, yeniden yorumlandığı ve çağdaş dünyada temsil gücü kazandığı dinamik bir kültürel unsur olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Abiha Çağlar, B. (2020). Mitolojiden Abdal Musa Dergâhı Haziresine Yansıyan Ölümsüzlük Sembolleri Üzerine Bir İnceleme. M. Ed. Aça, & M. Dinç içinde, *Çağdaş Yaklaşımlar Odağında Toplum ve Kültür Araştırmaları I* (s. 185-202). ÇANAKKALE: Paradigma Akademi Basın Yayın.

Adamson, M. W. (2004). *Food in Medieval Times*. London: Greenwood Press.

Alcock, J. P. (2006). *Food in The Ancient World*. London: Greenwood Press.

Alptekin, A. B. (2010). Ceyhun'dan Ceyhan'a Evlenme ile İlgili Bazı Kavramlar (Kalın, Saçı, Okuntu, Aşırme, Toy) Üzerine. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 15(39), s. 307-321.

Anholt, S. (2007). *Competitive identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions*. New York: Palgrave Macmillan.

- Arıhan Karaöz, S. (2003). *Antik Dönemde Tıp ve Bitkisel Tedavi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arık, S. (2009). Türk Kumaşlarında Nar Motifi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 583-593.
- Asımgil, A. (2004). *Şifalı Bitkiler*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Assman, J. (2011). *Cultural Memory and Early Civilization: Writing, Remembrance, and Political Imagination*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Baysal, T., & Taştan, Ö. (2018). Nar Ürünleri ve Üretimi. E. Ed. Akçiçek, H. Kayalar, & S. Ötleş içinde, *Nar Sağlıkta Yıldız*. Gece Kitaplığı.
- Bilgen, B. (1999). Kanuni Devrinde Yaşamış Bir İranlı Şairin Gözüyle İstanbul. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 39(1-2), 211-225. <https://kitaplar.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/44354/12705.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı
- Cerrahoğlu, M. (2012). Mitolojilerde ve Türkiye’de Derlenen Masallarda Narın Yeri. *Turkish Studies*, 1(7), s. 643–651.
- Chapple-Sokol, S. (2013). Culinary Diplomacy: Breaking Bread to Win Hearts and Minds. *The Hague Journal of Diplomacy*, 8(2), s. 161-183.
- Charles, D. J. (2013). *Antioxidant Properties of Spices, Herbs and Other Sources*. London: Springer.
- Çağın, Ş. (2019). Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Eserlerinde Ağaç ve Çiçek Sembolizmi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*(45), 35-59.
- Çetin, O. (2021). Eski Türk İnanç Sistemi İle Osmanlı Mezar Taşlarının Etkileşimi. *Türk Ekini*(8), 86-109.
- Dalby, A. (2004). *Tehlikeli Tatlar Tarih Boyunca Baharat*. (N. Pişkin, Çev.) İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Dara, R. (2006). *Vefalı Dostlarım Şifalı Dostlarım*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Eliade, M. (1959). *The Sacred and The Profane*. New York: Harcourt.
- Eliade, M. (1963). *Myth and Reality*. New York: Harper & Row.
- Elinç Kaynakçı, Z., & Kaya, L. G. (2018). Mitoloji ve İnanışlar Işığında Türk Kültüründe Hurma Ağacı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 413-424.
- Faydaoğlu, E., & Sürücüoğlu, M. S. (2011). Geçmişten Günümüze Tıbbi ve Aromatik Bitkilerin Kullanılması ve Ekonomik Önemi. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 11(1), 52-67.
- Florioti, H. H. (2015). Eski Yakındoğu’da Nar Sembolizmine Dair Bir Derleme. *Tarih Okulu Dergisi*, 8(22), s. 19–38. doi:10.14225/Joh748
- Gültekin Öztaşçı, R. E. (2008). Türklerde Bereket Sembolü Olarak Kullanılan Meyve Motifleri ve Mimaride Değerlendirilmesi. *Turkish Studies*, 3(5), 9-31.
- Gündüz, E. (2008). Nar ve Matrix Filmleri Ekseninde Mitolojinin Modern Enstrümanı Olarak Sinema. *Gargon Dergisi*(3), 48-75.
- Hepoğlu, E., & İnce, Ç. H. (2020). *Mitolojik Ağaçlar Ağaç ve Bitki Türleri*. Barut Hemera.
- Işık, R. (2004). Türklerde Ağaçla İlgili İnanışlar ve Bunlara Bağlı Kültler. *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2(9), s. 89–106.
- Işın, P. M. (2014). *Osmanlı Mutfak İmparatorluğu*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Kurt, H., & Şahin, G. (2013). Bir Ziraat Coğrafyası Çalışması: Türkiye’de Nar (*Punica granatum L.*) Tarımı. *Marmara Coğrafya Dergisi*(27), 551-574.
- Memiş, E. (2020). *Türkülerde Yeryüzü Unsurları ile İlgili Mitolojik Ögeler (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Mersin: Çag Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Muradova, T. (2021). *Eski Türk Simgelerinin Çağdaş Azerbaycan Sanatına Etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nye, J. S. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. PublicAffairs.

Nye, J. S. (2008). Public diplomacy and soft power. *The Annals of The American Academy of Political and Social Science*, 1(616), s. 94–109.

Önay, D., Bayrak, E., & Akman, M. (2007). Silifke Yöresi Mutfağındaki Geleneksel Ürünlerin Özellikleri ve Beslenmedeki Fonksiyonel Önemi. *ICANAS 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, (s. 925-944). Ankara. <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/%c3%96NAY-Didem-BAYRAK-Ebru-AKMAN-Mehmet-S%c4%b0L%c4%b0FKE-Y%c3%96RES%c4%b0-MUTFA%c4%9eINDAK%c4%b0-GELENEKSEL-%c3%9cR%c3%9cNLER%c4%b0N-%c3%96ZELL%c4%b0KLER%c4%b0-VE-BESLENMEDEK%c4%b0-FONKS%c4%b0YONEL-%c3%9> adresinden alındı

Özkan, Ş. (2012). *Anadolu Türk folklorunda Bitki Adlarının Veriliş Hikâyeleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı .

Peter, K. (2000). *Handbook of Herbs and Spices* (Cilt 2). North America: Woodhead Publishing Limited.

Rockower. (2012). Recipes for Gastrodiplomacy. *Place Branding and Public Diplomacy*, 3(8), s. 235-246.

Sarioğlu, M., & Cevizkaya, G. (2016). Türk Mutfak Kültürü: Şerbetler. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(14), s. 237-250.

Sıvacı Mirzaoğlu, G. F. (2005). Türkülerde Mitolojik Unsurlar. *Türkbilig*(10), 34-53.

Şahin Kılınç, S., İşlek, E., & Bingöl, Z. (2018). Gaziantep Mutfak Kültüründe Yer Alan Klasik Lezzetlerden Örnekler. *Uluslararası Turizm ve Kültürel Miras Kongresi* (s. 53-59). içinde

Şar, S., Sözen Şahne, B., & Arslan, M. (2014). Hacı Paşa'nın Şifâü'l Eskâm ve Devâü'l- Âlâm Adlı Eserindeki Şurup Formülleri. *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*(35), 121-136.

Şenocak, E. (2016). Halk Anlatı ve İnanışlarında Mitolojik Bir Meyve: Nar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4(8), 228-251.

Tokuz, G. (2019). Kız Doğurana Kuymak, Oğlan Doyurana Oğlak! Halk Kültürümüzde Doğum. *Gastro Metro*(95), 36-47.

Turner, V. (1967). *The forest of Symbols*. Ithaca/New York: Cornell University Press.

Turner, V. (1974). *Dramas, Fields and Metaphors Symbolic Action in Human Society*. New York: Cornell University Press.

Tuzlacı, E. (2006). *Şifa Niyetine Türkiye'nin Bitkisel Halk İlaçları*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Uğurlu, S. (2015). Makedonya..- Valondova Hıdırellez Âdetlerinden "Yeşillenme", "Kısmet Kapama" ve "Martufal Çekme" Âdetleri. *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(5), s. 37-66.

Uhri, A. (2005). Çarşıdan Aldım Bir Tane. *Metro Gastro*(29), 33-35.

Van Wyk, B. (2013). *Culinary Herbs&Spices of the World*. Chicago and London: The University of Chicago Press.